

Meklēt sensāciju citu cilvēku nelaimē

Ja noticis smags ceļu satiksmes negadījums, cilvēka dzīvības glābšanā svarīga katra sekunde. Arī ugunsgrēka dzēšanā laiks ir galvenais faktors, proti, cik ātri par to tiek paziņots. Diemžēl nereti gadās, ka aculiecinieki izvēlas filmēt un fotografēt avārijas, ugunsgrēkus, nosū-

tot ziņu portāliem, publicējot sociālajos tīklos, "piemirstot" par negadījumu informēt atbildīgos dienestus.

Ik pa laikam var lasīt par kādu traģisku avāriju, kuras vietai autovadītāji lēni braukuši garām un aizrautīgi filmējuši, nevis centušies sniegt palīdzību pirms glābēju un mediķu ierašanās.

Ētiskā un likumīgā puse

Valsts policijas Vidzemes reģiona pārvaldes Cēsu iecirkņa priekšnieks Aldis Pāže norāda, ka fotografēšana, filmēšana ir pašreizējā modes tendence: "Patiesībā tas ir ētikas jautājums. Cenšoties ķert šādus kadrus, katram filmētājam, bildētājam vajadzētu iedomāties sevi cietušā vietā. Lai katrs padomā, cik patīkami jutīsies situācijā, kad pats nokļūst nelaimē, bet visi nāks un gluži vai seņā bāzīs telefonus, filmēs, fotografēs. Cilvēki cenšas dabūt "sensāciju", jo ir interneta portāli, kuri par to samaksā. Gribas jautāt - vai cita cilvēka nelaimē ir sensācija?"

"Negadījuma dalībnieks jau tā ir šokā par notikušo, bet tad viņu vēl nemitīgi kāds filmē, fotografē. Būtu interesanti zināt, kur šie "reportieri" safilmēto, safotografēto liek? Katru dienu skatās? Maz ticams. Pēc brīža šos failus, visticamāk, izdzēsīs, lai neaizņem atmiņu, bet tad ir jautājums, kam tas bija vajadzīgs," jautā A. Pāže un norāda, ka, fotografējot un filmējot kādu nelaimē nonākušo, iespējams, tiek pārkāpts šī cilvēka privātums.

Taču bieži var runāt ne tikai par situācijas ētisko, bet arī likumisko pusi. Proti, avāriju filmēšana, fotografēšana notiek nevis apstāties, izkāpjot, bet turpinot braukt, un bieži to dara paši autovadītāji. Nereti šie filmētāji rada bīstamas situācijas.

A. Pāže norāda, ka "kadru ķērēji" kavē arī transporta plūsmu. Kā piemēru viņš min janvārī notiku-

šo avāriju pie Ierīkiem, kur uz lielās šosejas vieglā automašīna sadūrās ar lielu kravas auto un daļēji tika nosprostota brauktuve, radot sastrēgumu abos virzienos.

"Policisti centās regulēt plūsmu, lai mazāk jāgaida, bet ik pa laikam kādam braucējam vajadzēja piebremzēt, lai uzfilmētu, fotografētu, tā kavējot transporta plūsmu. Tas nav normāli. Nākamreiz šādā situācijā izsauksim vēl vienu ekipāžu, lai vēro un soda autovadītājus, kuri lieto mobilos tālrunus. Manuprāt, sodi par to lietošanu braucot jāpalielina, jo šķiet, ka cilvēki citādi nesaprot," saka A. Pāže.

Nereti gan filmētāji, fotografētāji cenšas arī sīkāk noskaidrot, kas noticis, piedāvā palīdzību. Policijas pārstāvis tomēr aicina ne traucēt gadījumos, ja notikuma vietā jau strādā visi dienesti - Valsts policija, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests (VUGD), Neatliekamā medicīniskā palīdzība. Notikuma vietā strādājošajiem dienestiem nav laika atbildēt uz jautājumu, kas noticis, īpaši, ja tāpat redzams, ka noticis ceļu satiksmes negadījums.

"Ja būs nepieciešama palīdzība, policijas darbinieki paši apturēs kādu transporta līdzekli, bet bieži cilvēki šādi cenšas tikai apmierināt ziņkārību," saka A. Pāže. "Tāpēc svarīgi norobežot notikuma vietu, lai ziņkārīgos novirzītu iespējami tālāk. Ja teritorija norobežota ar policijas lenti, neviens nepiederošais nedrīkst atrasties šajā zonā, par tās pārkāpšanu pienākas administratīvā atbildība. Protams, ja avārija notiek vietā, kur satik-

smi nevar novirzīt pa apvedceļu, plūsmā jālaiž garām un šādu norobežošanu veikt neiespējami."

Mums nav, ko slēpt

Arī VUGD Prevencijas un sabiedrības informēšanas nodaļas vecākā speciāliste Vidzemes reģionā Sandra Vējiņa stāsta, ka ugunsdzēsējiem glābējiem darbā bieži nākas saskarties ar filmētājiem un fotografētājiem, kuri cenšas iegūt iespējami labāku kadru.

"Notikumu vietās, kur pulcējas neaicinātie filmētāji, esmu gājusi klāt un jautājusi, vai viņi gribētu, ja tad, kad ar viņu notiktu nelaimē, visi steigtos filmēt. Tikai tad cilvēki sāk aizdomāties, jo neviens negrib sevi iedomāties cietušo vietā. Varbūt ar laiku sabiedrība kļūs saprotošāka, aptvers, ka patiesībā ikviens var nonākt nelaimē, un sapratīs, ka šis tiešām nav īstais brīdis, lai filmētu?" saka S. Vējiņa.

Arī viņa aicina, redzot kādu nelaimi, vispirms zvanīt 112, nevis domāt, ka gan jau kāds piezvanīs, un visu uzmanību vēlīt, lai notikušo "iemūžinātu" savā telefonā. Labāk, lai dienestus informē vairāki, nekā nepiezvana neviens. Katrai minūtei un sekundeī var būt ļoti izšķiroša nozīme.

Lai arī VUGD cenšas norobežot notikuma vietu, gandrīz vienmēr atrodoties kāds, kurš neievēro drošības zonas, cenšas tikt iespējami tuvāk, lai dabūtu kāroto kadru.

- Varbūt kādam ir interesanti vērot sociālajos tīklos, kā deg māja, bet būtu vērts padomāt, vai arī cietušais cilvēks būs tikpat priecīgs, skatot savu degošo māju.

"Cilvēkiem varbūt šķiet, ka nekas nenotiks, ja viņš pienāks kādu soli tuvāk, bet, pirmkārt, tas traucē dzēšanas darbus, otrkārt, apdraud pašu cilvēku. Glābšanas darbu vadītājs ir atbildīgs par notiekošo šajā teritorijā, un, ja ziņkārīgais cietis, vainīgs būs mūsu cilvēks," skaidro S. Vējiņa.

Viņa atceras, ka pirms pāris gadiem Valmierā privātmāju rajonā kādā ēkā gāzes noplūdes dēļ notika sprādziens. Ierodoties notikuma vietā, glābēji uzreiz nevar zināt, vai nesekos vēl kāds sprādziens, tāpēc drošības zonu centās izveidot iespējami tālāku, taču netrūcis to, kuri centušies nokļūt tuvāk, iespējams, riskējot ar dzīvību.

"Dažkārt cilvēku reakcija ir neizprotama," atzīst S. Vējiņa. "Kad izsakām neizpratni par pastiprināto interesi, viņi prasa - vai tad jums ir, ko slēpt? Nē, mums nav, ko slēpt, bet šie foto, video tiek publicēti, un seko komentāri, jo katram jau ir viedoklis par to, kas pareizs un kas nepareizs. Tikai viens piemērs. Ugunsdzēsēji glābēji, ierodoties ugunsgrēka vietā, uzreiz tautā, kur ir ūdens ņemšanas vieta. Internetā seko komentāri - redz, atbrauca bez ūdens. Nav iespējams, ka mašīna izbrauktu uz notikuma vietu bez uzpildītas ūdens cisternas, bet jāsaprot, ka ar to ūdens daudzumu pietiek pavisam neilgam laika sprīdim, tāpēc svarīgi vispirms gādāt, lai ūdens padeve neapstātos."

Runājot par komentāriem, ar ko nākas saskarties arī policijas darbiniekiem, A. Pāže saka: "Ja šie cilvēki ir tik gudri un zinoši, lai-

ni lūgtu mūsu rindās. Parādiet, kā jāstrādā, būs iespējas izpausties, būt tieši klāt notikuma vietai, pieņemt pareizos lēmumus. Būs interesanti zināt, ko viņi, esot otrā pusē, teiks šiem filmētājiem."

Vienkārši padomāt

Varbūt kādam ir interesanti vērot sociālajos tīklos, kā deg māja, bet būtu vērts padomāt, vai arī cietušais cilvēks būs tikpat priecīgs, skatot savu degošo māju. Viss ir tieši tik vienkārši - padomājiet, vai vēlaties sevi redzēt uzfilmētu cietušo vietā.

Ne tik sen bija reklāma, kas aicina padomāt par šo situāciju, reklāmas vēstījums bija atmiņā paliekošs. Sižets vienkāršs - kāds jauns vīrietis, nonācis smagas avārijas vietā, cenšas uzņemt iespējami labāku *selfiju* pie sadragātas mašīnas. Viņš lien tai klāt, traucējot mediķiem, glābējiem. Kad bilde gatava, to uzreiz publicē savos sociālo tīklu kontos, uzreiz saņem pozitīvu vērtējumu. Tad vīrietis nolemj piezvanīt mātei - redz, atbrauca bez ūdens. Nav iespējams, ka mašīna izbrauktu uz notikuma vietu bez uzpildītas ūdens cisternas, bet jāsaprot, ka ar to ūdens daudzumu pietiek pavisam neilgam laika sprīdim, tāpēc svarīgi vispirms gādāt, lai ūdens padeve neapstātos."

Runājot par komentāriem, ar ko nākas saskarties arī policijas darbiniekiem, A. Pāže saka: "Ja šie cilvēki ir tik gudri un zinoši, lai-

Bailes palikt ārpusē

Daļai sabiedrības viedtālrunis gluži vai saaudzis ar roku, cilvēki no tā nešķiras ne uz mirkli neatkarīgi no tā, kur atrodas.

Nereti nākas redzēt, ka pat koncerta, izrādes laikā zālē iespiēdas zilgana gaisma, liecinot, ka kāds skatītājs nespēj nociesties, neieskatīties ierīcē, vai nav kas jauns, vai, sežot kādā valsts iestādes kabinetā, sarunas laikā cenšas *glāstīt* savu viedierīci.

Sociālantropologs Klāvs Sedlenieks to skaidro ar cilvēku

bailem palikt ārpusē, kaut ko palaist garām, taču tas neizriet tikai no pašu dabas vai rakstura vājuma. Lielās industrijas aktīvi strādā, lai iegūtu un noturētu cilvēku uzmanību, lai lietotāji mobilos tālrunus izmantotu pēc iespējas biežāk un aktīvāk.

"Klikšķu mednieku izliktās lamas, tekstu veidošanas triki, informācijas plūsma, kas no viena video ved pie nākamā - tie ir gudri algoritmi, kuru uzdevums ir uzturēt neatslābstošu interesi. Šo paņēmieni mērķis ir radīt sajūtu, ka tur, sociālajos tīklos un ziņu portālos, kaut kas notiek, ka pazaudēsim ko būtisku, ja paliksim "ārpusē". Šādu pārliecību palīdz uzturēt arī viedtālruni, kas visu laiku ir pa rokai un izpalīdzīgi piemeklē atbilstošu saturu," norāda K. Sedlenieks.

Patiesībā varētu teikt pat vēl vairāk. Cilvēki vēlas būt par aktīvu notiekošā sastāvdaļu, iesties reportieru lomā, tāpēc nemitīgi paši cenšas publicēt fotogrāfijas, video, pašbildes, jebko, lai tikai viņa profils šodien nebūtu tāds pats kā vakar. Katrs var kļūt par ziņu nesēju, viedokļa paudēju, bet, lai profils gūtu vairāk sekotāju, vajadzīgs kas pārsteidzošāks, satricošāks, sensacionālāks. Ja ceļā patrāpās kāds satiksmes negadījums, roka automātiski tver pēc mobilā tālruņa, lai iemūžinātu notikumam. Var piekrist K. Sedleniekam, kurš atzīst, ka, visticamāk, tas nav tāpēc, ka cilvēces morāle noslīdējusi zem katras kritikas, bet tādēļ, ka dzīvojam vidē, kas ir mērķtiecīgi veidota, lai mēs šādi rīkotos. □

DATU AIZSARDZĪBA

Pern stājās spēkā Vispārīgā datu aizsardzības regula, par kuru daudz tika diskutēts, īpaši par fotografēšanu pasākumos, notikumos, jo regulas būtība ir aizsargāt cilvēku privātumu, tāpēc jāņem vērā vairāki apstākļi, galvenokārt pasākuma konteksts un personas piekrišana.

Atbilstoši prasībām brīvi publicējami attēli, kuros nav iespējams identificēt konkrētu personu. Var publicēt to personu attēlus, kuras piekritušas fotografēties. Tika norādīts, ka attēlu publicēšanu žurnālistikas vajadzībām jaunais regulējums neietekmēs, ja tas tiek

darīts ar mērķi publicēt informāciju, kas skar sabiedrības intereses.

Kā šo attiecināt uz avāriju, ugunsgrēku fotografēšanu, filmēšanu? Maz ticams, vai kāds prasīs cietušajam atļauju. Attiecībā uz žurnālistiku, tur katra izdevuma redaktors izvērtē, vai konkrētā negadījuma publicēšana ir sabiedrības interesēs. Taču ļoti daudz attēlu un video tiek ievietots sociālajos tīklos, kur neviens nepārbauda, neizvērtē, viss atkarīgs no katra paša. Ja notikums fotografēts tā, lai nevar identificēt cietušos, automašīnas numuru, māju, it kā aizliegts nav, bet vienmēr ir ētiskā puse, ko uz papīra neuzrakstīsi.

Lappusi sagatavojis JĀNIS GABRĀNS

Publikācijas sagatavotas ar Valsts reģionālās attīstības aģentūras finansālu atbalstu no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

Mērķprogrammā "Reģionālo un vietējo mediju atbalsta programma" atbalstīts projekts nr. Nr.2/MEDIA/18/013

Valsts reģionālās attīstības aģentūra